

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

(۱۳۹۴-۱۳۵۹)

جلد سوم

اصول ۷۶ تا ۱۱۲ قانون اساسی

تحقیق و تدوین
محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی

پرونده شمرده شورای نگهبان

سرشناسنامه: فتحی، محمد، ۱۳۶۰-

عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام

عنوان و نام پدیدآور: اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۹۴-۱۳۵۹)؛ اصول ۷۶ تا ۱۱۲ قانون اساسی / تحقیق و تدوین: محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی.

مشخصات ناشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۳۹۵-

مشخصات ظاهری: ۳ ج.

ISBN : 978-600-8378-07-5

۸۹۳ ص.

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

یادداشت:

مندرجات:

موضوع:

شناسه افزوده: ۱. کوهی اصفهانی، کاظم، ۱۳۵۸ - ۲. شورای نگهبان. پژوهشکده شورای نگهبان

رده بندی کنگره: رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۹۴-۱۳۵۹)

جلد سوم (اصول ۷۶ تا ۱۱۲ قانون اساسی)

تحقیق و تدوین: محمد فتحی، کاظم کوهی اصفهانی

ناشر: پژوهشکده شورای نگهبان

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۵ - تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۷۸-۰۷-۵

قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان

تهران، خیابان شهید سپهد قرنی، کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲

فکس: ۰۲۱- ۸۸۳۲۵۰۸۰

تلفن: ۰۲۱- ۸۸۳۲۵۰۴۵

www.shora-rc.ir

nashr@shora-rc.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱
اصل هفتاد و ششم	۷
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۲۰
اصل هفتاد و هفتم	۲۸
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۲۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۷۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی	۹۹
اصل هفتاد و هشتم	۱۰۳
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۱۰۳
اصل هفتاد و نهم	۱۰۵
اصل هشتادم	۱۰۶
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۱۰۶
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران	۱۲۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۱۲۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی	۱۲۷
اصل هشتاد و یکم	۱۳۰
- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۱۳۰
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران	۱۳۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۱۳۴

اصل هشتاد و دوم ۱۴۴

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۴۴
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران ۱۴۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۴۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۵۳

اصل هشتاد و سوم ۱۵۵

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۵۵

اصل هشتاد و چهارم ۱۶۰

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۶۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۶۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۶۷

اصل هشتاد و پنجم ۱۶۹

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۱۶۹
- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران ۳۸۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۳۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۴۵۴
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۴۵۵

اصل هشتاد و ششم ۴۵۹

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۴۵۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۶۱
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۴۶۶

اصل هشتاد و هفتم ۴۷۱

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۴۷۱

اصل هشتاد و هشتم ۴۷۵

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۴۷۵

۴۸۵	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.....
۴۹۵	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۴۹۷	- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان.....
۵۰۱	اصل هشتاد و نهم
۵۰۱	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۱۲	اصل نودم
۵۱۲	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۱۷	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.....
۵۲۲	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۵۲۴	اصل نود و یکم
۵۲۴	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۳۹	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.....
۵۴۲	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۵۴۶	اصل نود و دوم
۵۴۶	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۴۷	اصل نود و سوم
۵۴۷	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۴۹	اصل نود و چهارم
۵۴۹	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۶۶	- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان.....
۵۶۸	- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۵۸۶	- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان.....
۵۹۶	اصل نود و پنجم
۵۹۶	- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی.....
۵۹۷	- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان.....

اصل نود و ششم ۶۰۵

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۰۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۰۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۶۱۰

اصل نود و هفتم ۶۱۳

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۱۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۱۴

اصل نود و هشتم ۶۱۶

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۱۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۱۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۶۲۲
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۶۲۸

اصل نود و نهم ۶۲۹

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۲۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۶۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۶۶۷
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۶۷۴

اصل یکصدم ۶۸۲

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۸۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۷۱۱

اصل یکصد و یکم ۷۱۳

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۱۳

اصل یکصد و دوم ۷۱۷

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۱۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۷۱۸

اصل یکصد و سوم ۷۲۰

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۲۰

اصل یکصد و چهارم ۷۲۱

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۲۱

اصل یکصد و پنجم ۷۳۲

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۳۲

اصل یکصد و ششم ۷۳۴

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۳۴

اصل یکصد و هفتم ۷۳۵

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۳۵

اصل یکصد و هشتم ۷۳۸

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۳۸

- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۷۴۶

اصل یکصد و نهم ۷۵۲

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۵۲

اصل یکصد و دهم ۷۵۵

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۷۵۶

- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران ۸۴۰

- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۸۴۲

اصل یکصد و یازدهم ۸۴۷

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۸۴۷

- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۸۴۸

- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۸۴۹

و _____ اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۵۹-۱۳۹۴)

اصل یکصد و دوازدهم ۸۵۰

- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۸۵۰

- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۸۸۸

- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۸۹۳

مقدمه

«شورای نگهبان» به عنوان نهاد پاسداری‌کننده از موازین شرع و قانون اساسی، وظیفه‌ی خطیر بررسی کلیه‌ی مصوبات مجلس شورای اسلامی و اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران را به عنوان یکی از وظایف مصرح خویش در قانون اساسی بر عهده دارد تا قوانین و مقررات لازم‌الاجراء در جمهوری اسلامی ایران، مغایرتی با موازین شرع و قانون اساسی نداشته باشند. از سوی دیگر، وظیفه‌ی تفسیر اصول قانون اساسی نیز به عهده‌ی این نهاد گذارده شده است که بر اهمیت نقش و جایگاه آن در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران می‌افزاید. بدین‌سان، مجموعه نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و برای آحاد افراد جامعه قابل استفاده است؛ چه آنکه این نظرات، از جهتی شأن علمی و نظری دارد که می‌تواند مورد استفاده‌ی عموم علاقه‌مندان، به‌ویژه مجامع علمی- پژوهشی واقع شود و از جهتی دیگر، برای تنظیم قوانین و مقررات مورد نیاز در کشور، می‌تواند مورد توجه و استفاده‌ی سیاست‌گذاران و نقش‌آفرینان عرصه‌ی تقنین و اجرا قرار گیرد.

مقام معظم رهبری نیز در دیداری که با اعضای شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۲۸ داشتند، با تأکید بر اهمیت نظرات شورای نگهبان فرمودند: «... مردم، مطلع نیستند... لازم است یک روال اطلاع‌رسانی منظم و مرتبی باشد که مردم در جریان قرار بگیرند، یا نظرات شورا مدون بشود و در اختیار اهل علم، حقوقدان‌ها، فقها و متخصصین بخش‌های مختلف گذاشته بشود؛ دانشگاه‌ها و حوزه‌ها ببینند و در جریان مباحث قرار گیرند... اینها چیزهایی است که بعد برای دیگری منبع و مدرک خواهد شد.»

بر همین اساس و در راستای پاسخگویی به این مطالبه‌ی به‌حق مقام معظم رهبری، با تشکیل «مرکز تحقیقات شورای نگهبان» که در حال حاضر در قالب «پژوهشکده شورای نگهبان» فعالیت می‌کند، انجام فعالیت‌های علمی پیرامون نظرات مطرح در جلسات شورای نگهبان به عنوان یکی از مأموریت‌های این مرکز، در چند قالب مختلف در دستور کار قرار گرفت. تدوین مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات ادوار مختلف مجلس شورای اسلامی، تدوین مجموعه نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان راجع به اصول قانون اساسی، تدوین مجموعه نظرات فقهی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری، تدوین نظرات فقهی و حقوقی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی، پیاده‌سازی، تنظیم و تدوین مشروح مذاکرات جلسات شورای نگهبان و در نهایت، استخراج مبانی نظرات و دلایل آرای شورای نگهبان، از جمله طرح‌هایی بود که برای عینیت بخشیدن به این مهم طراحی شد.

ثمره‌ی تلاش‌های صورت‌گرفته در این مدت، انتشار چندین جلد کتاب در قالب‌های متنوع بوده

که با استقبال چشمگیر مخاطبان مواجه شده است. از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به انتشار مجموعه کتاب‌های «مبانی نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات و استفساریه‌ها (برگرفته از مشروح مذاکرات شورای نگهبان)» اشاره کرد که در قالب پروژه‌ای تحت عنوان «استخراج نظرات استدلالی شورای نگهبان» به سرانجام رسیده و تا کنون کتاب‌های مربوط به سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ از این مجموعه به زیور طبع آراسته شده است. همچنین انتشار کتاب‌های «قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان» و «قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان»، «قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این قانون»، «قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این قانون» و نیز کتاب «قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱) و قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به همراه مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این دو قانون» از دیگر منشورات پژوهشکده است که در راستای ترویج نظرات شورای نگهبان نسبت به قوانین مهم و دارای اثرگذاری عام، تدوین و چاپ شده است.

در ادامه‌ی تلاش‌های گذشته، مجموعه‌ی حاضر با عنوان «اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان» از مجموعه منشورات جدید پژوهشکده است که واجد ویژگی منحصر به فردی در میان سایر منشورات پژوهشکده است. در این مجموعه، تلاش شده تا کلیه‌ی نظراتی که از سوی شورای نگهبان از ابتدای تشکیل این نهاد تا کنون صادر شده است، بر اساس مستند قانون اساسی مربوط به آن نظر، دسته‌بندی شده و به جامعه‌ی علمی کشور تقدیم شود. بر این اساس، در این مجموعه، پس از ذکر هر یک از اصول قانون اساسی، مجموعه نظرات شورای نگهبان که با استناد به اصل مزبور صادر شده است در قالب پنج بخش کلی به ترتیب زیر ذکر شده‌اند: الف) نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی؛ ب) نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران؛ ج) نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان؛ د) نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی؛ ه) تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان. در اینجا توضیح چند نکته برای خوانندگان محترم ضروری است:

۱) در هر یک از بخش‌های پنج‌گانه‌ی مربوط به هر اصل از اصول قانون اساسی، ترتیب در نظر گرفته شده برای ذکر هر یک از نظرات شورای نگهبان، ترتیب تاریخی ابراز آن نظر از ابتدای انقلاب تا کنون (۱۳۹۴/۱۲/۲۹) بوده است. در این راستا، به ترتیب هر یک از نظرات شورای نگهبان، با عنوانی حاوی مشخصات نظر ابرازی (شماره، تاریخ و موضوع نظر) از دیگر موضوعات تفکیک شده و در ذیل هر عنوان، متن نظر شورای نگهبان در خصوص آن موضوع بیان شده است.

۲) در بخش‌های اول و دوم (نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی و نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران)، در متن اصلی، پس از ذکر مشخصات نظر شورای نگهبان راجع به هر مصوبه، مغایرت‌های اعلامی شورای نگهبان نسبت به مواد آن مصوبه با اصل مربوطه از قانون اساسی، به ترتیب آورده شده است. سپس برای آگاهی از مفاد ماده‌ی واجد ایراد، متن آن ماده در پاورقی ذکر شده است. علاوه بر این، سیر تحولات مربوط به آن ماده در نظام قانون‌گذاری جمهوری اسلامی تا سرانجام آن، حسب مورد، در پاورقی مستندسازی شده است. در این سیر، اقدام اصلاحی مجلس برای برطرف کردن ایراد شورای نگهبان (در صورت اصلاح مصوبه از سوی مجلس)، نظر مجدّد شورای نگهبان مبنی بر برطرف نشدن ایراد یا بروز مغایرت جدید با اصلی دیگر از اصول قانون اساسی، اصرار مجلس بر مصوبه‌ی خویش به‌رغم اعلام مغایرت شورای نگهبان با قانون اساسی و ارسال مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام و در نهایت، سرنوشت مصوبه در مجمع تشخیص مصلحت نظام، حسب مورد، آورده شده است تا خواننده، دریافت کاملی از تحولات مربوط به یک ایراد و نحوه‌ی برطرف شدن آن یا برطرف نشدن و مسکوت ماندن مصوبه پیدا کند. گفتنی است در مواردی که مجلس با اصلاح مفاد مصوبه، مغایرت اعلامی از سوی شورای نگهبان با آن اصل از قانون اساسی را برطرف کرده باشد، در تیتیر مشخصات مربوط به مصوبه‌ی اصلاحی، عبارت «نهایی» داخل دو کمان (پراتز) ذکر شده است که بیانگر آن است که شورای نگهبان، اصلاح انجام شده از سوی مجلس را رافع ایراد خویش دانسته است.

۳) در نظرات شورای نگهبان نسبت به مصوبات مجلس و اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران، در مواردی که ماده‌ای از مصوبه با دو یا چند اصل از اصول قانون اساسی مغایر شناخته شده باشد، ضمن ذکر نظر شورای نگهبان در ذیل هر یک از این اصول، سیر تحولات مربوط به ماده‌ی مورد ایراد و مستندات آن، صرفاً در پاورقی نخستین اصل مورد ایراد بیان شده و در سایر اصول، برای آگاهی از این مستندات، به پاورقی مذکور ارجاع داده شده است.

۴) در میان نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان نسبت به مصوبات مجلس شورای اسلامی یا اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران، مواردی یافت می‌شود که شورای نگهبان بدون استناد به اصل خاصی از اصول قانون اساسی، ماده یا موادی از مصوبه را مغایر با قانون اساسی اعلام کرده است. در این موارد نیز طی استنباطی که پژوهشکده شورای نگهبان از آن ایراد با توجه به قرائن و شواهد و سوابق نظرات شورای نگهبان در موارد مشابه داشته است، حسب مورد آن ایراد را در ذیل اصل مربوطه آورده است. بدیهی است در این‌گونه موارد، استنباط انجام شده، ممکن است لزوماً منطبق با نظر اعضای شورای نگهبان نباشد.

۵) در بخش سوم مربوط به هر اصل قانون اساسی در این مجموعه، کلیه نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان در خصوص آن اصل از قانون اساسی ذکر شده است.^(۱) همچنین در این قسمت، استفساریه‌هایی که از شورای نگهبان انجام شده ولی به هر دلیل به ارائه نظریه (اعم از تفسیری و مشورتی) از سوی شورا منجر نشده است نیز آمده است.

۶) در بخش چهارم مربوط به هر اصل قانون اساسی در این مجموعه، متن کلیه استعلامات اشخاص حقیقی یا حقوقی که از شورای نگهبان انجام شده و به اصل یا اصولی از قانون اساسی مرتبط است، به همراه پاسخ شورای نگهبان به آن استعلام آمده است.

۷) در بخش پنجم مربوط به هر اصل قانون اساسی که تحت عنوان «تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان» ذکر شده است، متن کلیه نامه‌های شورای نگهبان به مراجع قانونی یا مسئولان نظام که در قالب «تذکر» ارائه شده، آمده است. در این تذکرها، که غالباً مربوط به ابتدای شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران است، اعضای شورای نگهبان یا تنی چند از اعضای شورا با ارسال نامه به یکی از مسئولان عالی‌رتبه، عمدتاً خواستار رعایت قانون اساسی در زمینه‌ای خاص شده‌اند یا اصلاح ساختار یا برنامه‌ای مغایر با قانون اساسی را دلسوزانه مطالبه کرده‌اند.

۸) در فهرست مطالب کتاب، ذیل هر اصل، صرفاً عنوان بخش‌هایی آمده است که شورای نگهبان در خصوص آن بخش، اظهار نظری داشته است؛ لذا با نگاهی اجمالی به فهرست مطالب، می‌توان طیف مختلف نظرات شورای نگهبان در خصوص هر اصل را دریافت.

گفتنی است پیش‌تر کتابی تحت عنوان «دادرسی اساسی در جمهوری اسلامی ایران؛ اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۸۹-۱۳۵۹)» از سوی مرکز تحقیقات شورای نگهبان منتشر شده بود که این مجموعه ضمن مشابهت کلی با کتاب مزبور، از چند جهت نسبت به مجموعه‌ی پیشین تکمیل شده است. مشتمل بودن مجموعه‌ی حاضر به بخش‌های مربوط به «نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی»، «تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان» و «نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران»،

۱. گفتنی است ملاک دسته‌بندی نظریه‌های شورای نگهبان از جهت تفسیری یا مشورتی بودن آنها در این قسمت، در درجه‌ی نخست، پاسخی است که شورای نگهبان به استفسار انجام‌شده داده است که در عمده‌ی موارد، به ویژه در نظریه‌های دهه‌ی هفتاد به بعد شورای نگهبان، صریحاً تفسیری یا مشورتی بودن آنها در متن نظریه آمده است. در درجه‌ی دوم، این تفکیک بر اساس ملاک ارائه‌شده از سوی قائم‌مقام دبیر وقت شورای نگهبان در سال ۱۳۶۹ است که در پاسخ به استعلام اداره حقوقی دادگستری نسبت به برخی نظریه‌های شورای نگهبان در دهه‌ی شصت بیان شده است. در این اظهار نظر به شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶ آمده است: «... اصولاً نظریاتی که در ارتباط با قانون اساسی از سوی شورای نگهبان ابراز شده، در صورتی که تصریح نشده باشد که مشورتی است، طبق اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام شده و تفسیری است.»

اهتمام نسبت به ذکر کلیه نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان در کلیه بخش‌های پنج‌گانه، مشتمل بودن مجموعه‌ی حاضر به مستندات و سیر مراحل و تحولات مربوط به ماده‌ی مورد ایراد در بخش‌های اول و دوم و نیز ذکر متن کامل استفساریه‌ها و اعلام‌های اشخاص حقیقی و حقوقی در بخش‌های سوم و چهارم، از جمله مزیت‌های مجموعه‌ی حاضر است که با بازنگری کلی نسبت به مجموعه‌ی پیشین انجام شده است. همچنین از آنجا که کتاب پیشین، محتوی نظرات شورای نگهبان تا سال ۱۳۸۹ بود، در مجموعه‌ی حاضر، این نظرات تا پایان سال ۱۳۹۴ به‌روزرسانی شده است.

مجموعه‌ی حاضر، سومین جلد از مجلدات این اثر است که مشتمل بر اصول (۷۶) تا (۱۱۲) قانون اساسی است. جلد نخست این مجموعه که اصول (۱) تا (۵۵) قانون اساسی را در بر می‌گیرد، پیش‌تر در زمستان ۱۳۹۴ به زیور طبع آراسته شده و جلد دوم این مجموعه مشتمل بر اصول (۵۶) تا (۷۵) قانون اساسی نیز در بهار ۱۳۹۵ به چاپ رسیده است. امید است جلد چهارم این اثر که جلد پایانی این مجموعه است نیز در آینده‌ای نزدیک، به جامعه‌ی علمی تقدیم شود. پژوهشکده شورای نگهبان امیدوار است با تولید و عرضه‌ی این مجموعه، علاوه بر حرکت در جهت تحقق بخشی از منویات مقام معظم رهبری، خواسته‌ی جامعه‌ی علمی کشور و همچنین مراکز سیاست‌گذاری، تقنینی و اجرایی کشور را پاسخ گفته باشد. مسلماً انتشار و عرضه‌ی چنین آثاری می‌تواند ثمره‌ی بیش از سی سال مجاهدت و تلاش شورای نگهبان در پاسداری از شرع و قانون اساسی را در اختیار کلیه‌ی علاقمندان، به ویژه محافل علمی و پژوهشی، اعم از دانشگاهی و حوزوی قرار دهد و به غنی‌تر شدن هر چه بیشتر مباحث فقهی و حقوقی در کشور کمک کند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

پژوهشکده شورای نگهبان

پاییز ۱۳۹۵

اصل هفتاد و ششم

مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱- نظر شماره ۴۵۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۱/۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱-۱- ماده (۱۵۰)^(۱) که اجازه می‌دهد هر نماینده از هر یک از مسئولان اجرایی و قضایی توضیح بخواهد و مآلاً حق بازرسی و مشاهده اسناد و ... به او داده شده است با توجه به اینکه طبق اصل ۷۶ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی حق تفحص و تحقیق دارد نه هر نماینده و اصل ۸۸^(۲) نیز حق اظهار نظر را در همه مسائل به هر نماینده داده است نه تحقیق و تفحص، با قانون اساسی مغایرت دارد.

۱. ماده ۱۵۰- به موجب اصل ۷۶ و ۸۴ قانون اساسی با توجه به مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برابر همه مردم، هر نماینده می‌تواند از هر یک از مسئولان اجرایی و قضایی درباره هریک از موضوعات تحت قلمرو مسئولیت او توضیح بخواهد. توضیح خواسته‌شده کتباً از طریق کمیسیون اصل ۷۶ به رئیس واحد اجرایی ابلاغ می‌شود. رئیس اداره کتباً و یا با حضور در کمیسیون توضیح می‌دهد و در صورت درخواست نماینده و تصویب کمیسیون نماینده حق بازرسی و مشاهده اسناد و ادله مربوطه را دارد و در صورت تشخیص تخلف متخلف توسط کمیسیون از طریق مراجع قانونی تحت پیگرد قرار می‌گیرد.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۶۱/۳/۲۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۵۰- مجلس جهت اجرای اصل ۷۶ کمیسویی به نام کمیسیون اصل ۷۶ تشکیل داده و در مواردی که نماینده‌ای در مورد مسائل کشور و قوای سه‌گانه تقاضای تحقیق نماید تقاضا را به کمیسیون مذکور تقدیم نموده و از طریق این کمیسیون موارد را تحقیق می‌کند و مسئولان مکلف به ارائه اطلاعات و اسناد مورد تقاضای کمیسیون اصل ۷۶ می‌باشند.

نظر شماره ۴۷۳۷ مورخ ۱۳۶۱/۴/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۱/۳/۲۳ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به اینکه ایراد شورای نگهبان نسبت به ماده (۱۵۰) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی این بود که حق تحقیق و تفحص مذکور در اصل ۷۶ قانون اساسی برای مجلس شورا است نه هر نماینده و در ماده (۱۵۰) اصلاحی نیز این حق برای نماینده از طریق کمیسویی به نام کمیسیون اصل ۷۶ شناخته شده، ایراد شورای نگهبان به قوت خود باقی است و ماده (۱۵۰) اصلاحی به نظر اکثریت شورای نگهبان مغایر قانون اساسی می‌باشد.

(در خصوص ایراد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این طرح، به سرانجام قانونی نرسیده است).
۲. به نظر می‌رسد در اینجا منظور، «اصل ۸۴» بوده است که در متن نظر شورا، به اشتباه «اصل ۸۸» درج شده است.

۱-۲- نظر شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شورای نگهبان در خصوص طرح تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱- ماده (۴)^(۱) نیز مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا تعیین ناظر دائمی در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی از طرف مجلس شورای اسلامی نوعی دخالت قوه مقننه در قوه مجریه است و این امر از مصادیق اصل ۷۶ قانون اساسی نمی‌باشد.

۱-۳- نظر شماره ۵۳۴۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۱ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی اجراء اصل ۷۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳-۱- تفویض اختیار اعمال حق تحقیق و تفحص به کمیسیون، چنانکه ظاهر این طرح است، مغایر با اصل ۷۶ قانون اساسی است. اما چنانچه این طرح بر این اساس اصلاح شود که برای استفاده از حق مذکور کمیسیون مقدماتی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تشکیل گردد تا با توجه به گزارش‌ها و اطلاعات واصله در امور و مسائلی که تحقیق و تفحص در آنها لازم است بررسی نموده و گزارش آن را به مجلس تقدیم نمایند، با اصل مذکور مغایرت ندارد.^(۲)

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۱-۲.

۲. ماده ۱- در اجرای اصل ۷۶ قانون اساسی و به منظور تحقیق و تفحص در تمام امور کشور در هر دوره قانون‌گذاری، کمیسیونی متشکل از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌گردد. تبصره- تعداد اعضای این کمیسیون برابر تعداد استان‌های کشور می‌باشد که از هر استان یک نفر (و در استان‌های با جمعیت بیش از (۲) میلیون نفر دو نفر خواهد بود) از بین نمایندگان کاندیدای همان استان با رأی مجلس شورای اسلامی انتخاب خواهند شد.

ماده ۲- کمیسیون موظف است لااقل هر سه ماه یک‌بار گزارش عملکرد خود را به جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید، مگر در مواردی که به تشخیص کمیسیون مطرح شدن آن در جلسه علنی صلاح نباشد که در این صورت گزارش خود را با رعایت اصل ۶۹ به اطلاع نمایندگان مجلس خواهد رسانید.

ماده ۳- کمیسیون می‌تواند جهت تحقیق و تفحص در هر مورد که صلاح بداند و همچنین حسب درخواست هر یک از نمایندگان به افرادی اعم از نمایندگان مجلس و غیر آنها با حکم رسمی مأموریت دهد. مأمورین مذکور موظفند در مدت مقرر در حکم گزارش بررسی‌های انجام‌شده را در اختیار کمیسیون قرار دهند.

تبصره ۱- کمیسیون مزبور موظف است نتیجه تحقیق و تفحص را به کمیسیون تخصصی مجلس شورای اسلامی گزارش دهد و کمیسیون‌های تخصصی موظفند بنا به درخواست این کمیسیون همکاری لازم را به عمل آورند.

تبصره ۲- کمیسیون مزبور موظف است در مواردی که هر یک از نمایندگان مجلس شورای اسلامی تقاضا نمایند تحقیق و تفحص به عمل آورد.

ماده ۴- مسئولان دستگاه‌های اجرایی، قضایی، نظامی، انتظامی و کلیه سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و نهادهای قانونی و شهرداری‌ها و مؤسساتی که شمول آن مستلزم ذکر نام است مکلفند با مأمورین کمیسیون مذکور همکاری‌های لازم را به عمل آورند و اطلاعات و مدارک مورد نیاز را بدون فوت وقت در اختیار آنان قرار دهند.

۴-۱- نظر شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

۴-۱-۱- نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه گانه مملکتی مستقل از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می شود در اصول ۷۶، ۸۸، ۸۹ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اینکه سمت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حسن جریان امور در دستگاه های اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصرأ در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳، ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۵-۱- نظر شماره ۳۶۱۶ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۷ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین قائم مقام شورای اسلامی شهر مصوب ۱۳۷۱/۶/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۵-۱-۱- عضویت نماینده یا نمایندگان مجلس شورای اسلامی در هیئت مذکور در بند (۵)،^(۲) به لحاظ اینکه خارج از محدوده وظایف نمایندگی است، خلاف قانون اساسی شناخته شد.

۶-۱- نظر شماره ۴۰۴۸ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۱۴ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی حذف تبصره (۲) ماده (۱۴۹) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و الحاق (۴) تبصره به آن،^(۳) مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۵ مجلس شورای اسلامی:

→

ماده ۵- کمیسیون مذکور می تواند گزارش های تنظیمی خود را در صورت نیاز همراه با تصویر اسناد و مدارک ضمیمه جهت پیگیری تسلیم مراجع صالحه قضایی نماید و مراجع مذکور موظفند خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و نتیجه را در اسرع وقت به کمیسیون گزارش دهند.

ماده ۶- عدم همکاری مسئولان دستگاه های موضوع ماده (۴) جرم محسوب و موجب انفصال موقت از (۳) ماه تا یک سال خواهد بود و در صورت تکرار علاوه بر انفصال دائم به تعزیر بر حسب حکم حاکم شرع قانون تعزیرات محکوم خواهند شد.

ماده ۷- از تاریخ تصویب این قانون، ماده (۱۴۸) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی لغو گردید.

(در خصوص ایراد شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده و لذا این طرح، به سرانجام قانونی نرسیده است).
۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۷-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۲۲-۱.

۳. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح قانونی حذف تبصره (۲) ماده (۱۴۹) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و الحاق (۲) تبصره به آن» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۱-۶-۱- ذیل تبصره (۴) و عموم صدر تبصره (۵) از این جهت که به مجلس اجازه تحقیق و تفحص و یا رسیدگی به شکایات را در مورد نهادهای تحت امر مستقیم مقام معظم رهبری داده است، خلاف اصول متعدد قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۷-۱- نظر شماره ۴۱۹۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور، مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۱۰ مجلس شورای اسلامی:

۱-۷-۱- در بند (د) تبصره (۳۰)^(۲) چون حق نظارت مجلس به بعضی نمایندگان بدون رأی

۱. تبصره ۴- در صورت احراز تخلف توسط هیئت تحقیق و تفحص، مراتب حسب مورد برای پیگیری به کمیسیون اصل ۹۰ ارجاع و کمیسیون اصل ۹۰ متخلف را به محاکم قضایی جهت پیگیری معرفی می‌نماید. بالاترین مقام اجرایی موظف است مأمور متخلف را تا اتمام رسیدگی از کار برکنار نماید. دادگاه صالحه به تقاضای کمیسیون اصل ۹۰ موظف است خارج از نوبت به موضوع رسیدگی کرده و نتیجه را به کمیسیون مربوطه اعلام نماید. تخلف مأمورین متخلف در نهادهای تحت امر مقام معظم رهبری جهت ملاحظه معظم‌له ارسال خواهد شد. تبصره ۵- مسئولان دستگاه موضوع تحقیق و تفحص و کلیه دستگاه‌های اجرایی، قضایی و نهادهای انقلاب اسلامی موظف به فراهم نمودن امکانات و تسهیلات مورد نیاز هیئت و در اختیار گذاردن اطلاعات و مدارک درخواستی هیئت می‌باشند و در صورت عدم همکاری، مسئولان دستگاه ذی‌ربط متخلف و مجرم محسوب می‌گردند و کمیسیون اصل ۹۰ طبق مقررات قانونی رسیدگی خواهد کرد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

تبصره ۴- در صورت احراز تخلف توسط هیئت تحقیق و تفحص، مراتب حسب مورد برای پیگیری به کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ ارجاع و کمیسیون مذکور متخلف را به محاکم قضایی جهت پیگیری معرفی می‌نماید. هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و دادگاه صالحه موظفند حسب مورد به تقاضای کمیسیون فوق‌الذکر خارج از نوبت و برابر مقررات رسیدگی کرده و نتیجه را به کمیسیون مربوطه اعلام نماید. تحقیق و تفحص در مورد آن دسته از نهادهایی که تحت امر مستقیم مقام معظم رهبری هستند با اجازه معظم‌له انجام خواهد شد. تبصره ۵- مسئولان دستگاه موضوع تحقیق و تفحص و کلیه دستگاه‌های اجرایی، قضایی و نهادهای انقلاب اسلامی موظف به فراهم نمودن امکانات و تسهیلات مورد نیاز هیئت و در اختیار گذاردن اطلاعات و مدارک درخواستی هیئت می‌باشند و در صورت عدم همکاری، مسئولان دستگاه ذی‌ربط متخلف و مجرم محسوب می‌گردند و کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ در صورتی که هیئت تحقیق و تفحص شکایت نماید، طبق مقررات قانونی رسیدگی خواهد کرد.

۲. تبصره ۳۰-

الف- ستاد بازسازی و نوسازی مناطق جنگ‌زده کشور مکلف است واحدهای مسکونی و تجاری (اعم از احداثی و خریداری‌شده)، زمین‌ها، کارگاه‌های تولیدی، سهام و دارایی‌های منقول و غیرمنقول شرکت‌های تحت پوشش، ماشین‌آلات و ابزار و اموال و خودروهای مازاد و بلااستفاده خود را به فروش رسانده و وجوه حاصل از فروش را به خزانه واریز نماید تا به حساب درآمد عمومی کشور موضوع ردیف (۳۹۰۳۶۰۰) قسمت سوم قانون بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور منظور گردد.

به مهاجران جنگ تحمیلی در خرید این نوع امکانات اولویت داده خواهد شد.

مهاجرین جنگ تحمیلی و آن دسته از کارکنان ستاد بازسازی و نوسازی مناطق جنگ‌زده که از ستاد متفک می‌شوند

←

مجلس واگذار گردیده است، خلاف اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.

۸-۱- نظر شماره ۲۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۸-۱- انتخاب ناظرین از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ماده (۵۳) و تبصره (۱) آن،^(۱) مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و سایر اصول مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی است و همچنین اضافه کردن هیئت مرکزی نظارت بر لایحه دولت، چون به افزایش هزینه‌های عمومی می‌انجامد، مغایر اصل ۷۵ قانون اساسی شناخته شد.

۹-۱- نظر شماره ۸۶۰ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ مجلس شورای اسلامی:

→

می‌توانند ابزار، وسایل و تجهیزات نیز وسایط نقلیه را جهت ایجاد اشتغال خریداری نمایند.

ب- اعتبار ردیف (۱۰۵۱۰۱) قسمت چهارم قانون بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور معادل صد درصد (۱۰۰٪) درآمد وصولی بند (الف) این تبصره تا سقف سی میلیارد (۳۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال جهت بازگشت، استقرار و اشتغال مهاجرین ساخت حداقل زیربنای مسکن برای خانواده‌های بی‌سرپرست و از کارافتاده مهاجرین جنگ تحمیلی در مناطق آسیب‌دیده ناشی از جنگ تحمیلی و حق بیمه و پاداش پایان خدمت کارکنان مازاد، در اختیار ستاد بازسازی قرار خواهد گرفت تا در راستای تحقق اهداف بازسازی استفاده نماید.

ج- فروش واحدهای مذکور در بند (الف) در موارد زیر به قیمت کارشناسی رسمی انجام خواهد گرفت:

۱- استقرار در مناطق روستایی و کشاورزی و روستاییان و کشاورزان همان محل

۲- خریدار از مهاجرین جنگ تحمیلی باشد.

۳- ساختمان‌هایی که اعیانی آنها متعلق به ستاد بازسازی و عرصه آنها به اشخاص حقیقی و حقوقی تعلق داشته باشد به مالک عرصه

۴- فروش به سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و مؤسسات آموزشی اعم از دولتی و غیردولتی و نهادهای عمومی غیردولتی

د- پنج نفر از نمایندگان شهرهای جنگ‌زده به تفکیک، استان خوزستان سه نفر، استان ایلام یک نفر و استان باختران یک نفر به عنوان ناظر بر اجرای مفاد این تبصره در جلسات ستاد بازسازی مرکز و استان شرکت خواهد نمود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- ردیف (۱) بند (ج) تبصره به شرح زیر اصلاح گردید:

۱- در صورتی که واحدهای مذکور مستقر در مناطق روستایی و کشاورزی باشد به روستاییان و کشاورزان همان محل.

- در سطر سوم بند (د)، بعد از کلمه «نفر» عبارت «با تصویب مجلس شورای اسلامی» اضافه گردید.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۳۶-۲.

۱-۹-۱- انتخاب سه نفر کادر پزشکی به انتخاب کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی در بند (۴) ماده (۱۸)،^(۱) بدون انتخاب مجلس شورای اسلامی، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.

۱۰-۱- نظر شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:
۱-۱۰-۱- عموم امور مذکور در ماده (۱۹۸)^(۲) چون شامل دستگاه‌هایی که زیر نظر مستقیم

۱. ماده ۱۸- ترکیب هیئت مرکزی نظارت بر انتخابات که برای مدت (۴) سال انتخاب می‌گردند به شرح زیر خواهد بود:

۱- یک نفر نماینده دادستان کل کشور

۲- یک نفر نماینده وزارت کشور

۳- دو نفر از کادر پزشکی به انتخاب و معرفی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۴- سه نفر کادر پزشکی به انتخاب کمیسیون بهداری و بهزیستی مجلس شورای اسلامی.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۸- ترکیب هیئت مرکزی نظارت بر انتخابات که برای مدت (۴) سال انتخاب می‌گردند به شرح زیر خواهد بود:

۱- ...

۴- سه نفر کادر پزشکی به معرفی کمیسیون بهداری و بهزیستی با انتخاب مجلس شورای اسلامی.

۲. ماده ۱۹۸- در اجرای اصل هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی، هرگاه نماینده‌ای تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند، درخواست خود را کتباً از طریق هیئت رئیسه مجلس به کمیسیونی که امر مزبور در تخصص آن است تقدیم می‌نماید و کمیسیون اطلاعاتی را که در آن زمینه دارد در اختیار وی قرار می‌دهد. در صورتی که نماینده مزبور اطلاعات موجود در کمیسیون را کافی تشخیص ندهد، کمیسیون از نماینده مزبور در اولین فرصت دعوت به عمل می‌آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص در زمینه مورد نظر را استماع می‌نماید و پس از بررسی، نظر خود را مبنی بر تصویب یا رد درخواست نماینده به مجلس گزارش می‌دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور مجلس قرار می‌گیرد. در صورتی که گزارش کمیسیون به مجلس مبنی بر تصویب درخواست تحقیق و تفحص باشد، پس از استماع آن، بدون بحث رأی‌گیری به عمل می‌آید و در صورتی که مبنی بر رد آن باشد، نماینده درخواست‌کننده می‌تواند حداکثر به مدت ده دقیقه از درخواست خود دفاع نماید. در صورت تصویب مجلس، انجام تحقیق و تفحص به همان کمیسیون محول می‌گردد. کمیسیون، ضمن دعوت از نماینده درخواست‌کننده تفحص، تحقیق و تفحص لازم را به عمل آورده و نتیجه آن را که طی گزارشی در جلسه مشترک هیئت تحقیق و تفحص و کمیسیون به تصویب می‌رسد به مجلس تقدیم می‌نماید.

تبصره ۱- سازمان یا نهاد مورد تحقیق و تفحص موظف است کلیه مدارک و اطلاعات مورد نیاز کمیسیون را برای بررسی در اختیار قرار دهد.

تبصره ۲- عضویت اعضای دیگر کمیسیون‌ها در هیئت تحقیق و تفحص با تشخیص کمیسیون ذی‌ربط بلامانع است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

تبصره زیر به عنوان تبصره (۳) به ماده (۱۹۸) اضافه گردید:

تبصره ۳- تحقیق و تفحص در مورد آن دسته از نهادهایی که تحت امر مستقیم مقام معظم رهبری است، با اذن معظم‌له انجام خواهد شد.

نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۰۰۴ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به نظریه تفسیری شورا در خصوص اصل ۷۶ قانون اساسی، ایراد به عمل آمده در نامه قبلی شورا در مورد ماده (۱۹۸) مبنی بر تحقیق و تفحص از دستگاه‌هایی مانند مجمع تشخیص مصلحت نظام و خبرگان رهبری و شورای نگهبان رفع نشده و اشکال مذکور همچنان به قوت خود باقی است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۸/۵/۱۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۹۸- در اجرای اصل هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی، هرگاه نماینده‌ای تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند، درخواست خود را کتباً از طریق هیئت رئیسه مجلس به کمیسیونی که امر مزبور در تخصص آن است تقدیم می‌نماید و کمیسیون اطلاعاتی را که در آن زمینه دارد در اختیار وی قرار می‌دهد. در صورتی که نماینده مزبور اطلاعات موجود در کمیسیون را کافی تشخیص ندهد، کمیسیون از نماینده مزبور در اولین فرصت دعوت به عمل می‌آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص در زمینه مورد نظر را استماع می‌نماید و پس از بررسی، نظر خود را مبنی بر تصویب یا رد درخواست نماینده به مجلس گزارش می‌دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور مجلس قرار می‌گیرد. در صورتی که گزارش کمیسیون به مجلس مبنی بر تصویب درخواست تحقیق و تفحص باشد، پس از استماع آن، بدون بحث رأی‌گیری به عمل می‌آید و در صورتی که مبنی بر رد آن باشد، نماینده درخواست‌کننده می‌تواند حداکثر به مدت ده دقیقه از درخواست خود دفاع نماید. در صورت تصویب مجلس، انجام تحقیق و تفحص به همان کمیسیون محول می‌گردد. کمیسیون، ضمن دعوت از نماینده درخواست‌کننده تفحص، تحقیق و تفحص لازم را به عمل آورده و نتیجه آن را که طی گزارشی در جلسه مشترک هیئت تحقیق و تفحص و کمیسیون به تصویب می‌رسد به مجلس تقدیم می‌نماید.

تبصره ۱- سازمان یا نهاد مورد تحقیق و تفحص، موظف است کلیه مدارک و اطلاعات مورد نیاز کمیسیون را برای بررسی در اختیار قرار دهد.

تبصره ۲- عضویت اعضای دیگر کمیسیون‌ها در هیئت تحقیق و تفحص با تشخیص کمیسیون ذی‌ربط بلامانع است.

نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۱ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۵/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

[شورای نگهبان در خصوص این ماده اصلاحی، در این نظر خود، اظهار نکرده است، لیکن شورا در نامه شماره ۷۸/۲۱/۵۵۵۲ مورخ ۱۳۷۸/۸/۹ به مجلس شورای اسلامی، اعلام می‌دارد: «... توضیحاً مستحضر می‌دارد که در اظهار نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۱ مورخ ۷۸/۵/۲۸، بر اثر سهوالقلم پیش آمده، بند (۴) نظریه (که اشکال آن رفع نشده بود) از قلم افتاده است؛ ضمن اصلاح، مراتب اعلام می‌گردد.»]

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۹۸- در اجرای اصل هفتاد و ششم (۷۶) قانون اساسی، هرگاه نماینده‌ای تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند، درخواست خود را کتباً از طریق هیئت رئیسه مجلس به کمیسیونی که امر مزبور در تخصص آن است تقدیم می‌نماید و کمیسیون اطلاعاتی را که در آن زمینه دارد در اختیار وی قرار می‌دهد. در صورتی که نماینده مزبور اطلاعات موجود در کمیسیون را کافی تشخیص ندهد، کمیسیون از نماینده مزبور در اولین فرصت دعوت به عمل می‌آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص در زمینه مورد نظر را استماع می‌نماید و پس از بررسی، نظر خود را مبنی بر تصویب یا رد درخواست نماینده به مجلس گزارش می‌دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور مجلس قرار می‌گیرد. در صورتی که گزارش کمیسیون به مجلس مبنی بر تصویب درخواست تحقیق و تفحص باشد، پس از استماع آن، بدون بحث رأی‌گیری به عمل می‌آید و در صورتی که مبنی بر رد آن باشد، نماینده

مقام معظم رهبری هستند و یا خبرگان رهبری و شورای نگهبان نیز می‌شود، با توجه به تفسیر معموله توسط شورای نگهبان، خلاف اصل ۷۶ قانون اساسی است.

۱۱-۱- نظر شماره ۸۱/۳۰/۱۵۳۷ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه نظارت مجلس شورای اسلامی بر انعقاد قراردادها در دستگاه‌های اجرایی^(۱) مصوب ۱۳۸۱/۶/۳ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۱-۱- بر حسب مفهوم مستنبط از اصل ۷۶ قانون اساسی و سایر اصول مربوط به وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، تعیین و معرفی نماینده و نمایندگانی به نیابت از مجلس به عنوان ناظر، از اختیارات مجلس شورای اسلامی است و واگذاری آن به کمیسیون‌های مجلس، خلاف قانون اساسی شناخته شد.^(۲)

→

درخواست‌کننده می‌تواند حداکثر به مدت ده دقیقه از درخواست خود دفاع نماید. در صورت تصویب مجلس، انجام تحقیق و تفحص به همان کمیسیون محول می‌گردد. کمیسیون، ضمن دعوت از نماینده درخواست‌کننده تفحص، تحقیق و تفحص لازم را به عمل آورده و نتیجه آن را که طی گزارشی در جلسه مشترک هیئت تحقیق و تفحص و کمیسیون به تصویب می‌رسد به مجلس تقدیم می‌نماید.

تبصره ۱- سازمان یا نهاد مورد تحقیق و تفحص، موظف است کلیه مدارک و اطلاعات مورد نیاز کمیسیون را برای بررسی در اختیار قرار دهد.

تبصره ۲- عضویت اعضای دیگر کمیسیون‌ها در هیئت تحقیق و تفحص با تشخیص کمیسیون ذی‌ربط بلامانع است.

تبصره ۳- تحقیق و تفحص در مورد آن دسته از نهادهایی که تحت امر مستقیم مقام معظم رهبری است، با اذن معظم‌له انجام خواهد شد.

نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۵۰۶ مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۹ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

ایراد ... نامه شماره ۷۸/۲۱/۵۰۰۴ مورخ ۷۸/۴/۲۴ شورای نگهبان، به طور کلی رفع نشده است.

با عنایت به اظهار نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۵۰۶ مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۹ شورای نگهبان نسبت به این مصوبه و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۱/۲۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده ۲- عبارت «به استثنای دستگاه‌هایی که زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری هستند و مجلس خبرگان رهبری و شورای نگهبان»، بعد از عبارت «در اجرای اصل ۷۶ قانون اساسی» در ماده (۱۹۸) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۷۸/۷/۱۸ مجلس، اضافه شده و تبصره (۳) ذیل آن حذف می‌گردد.

۱. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح تعیین نمایندگان ناظر مجلس شورای اسلامی بر نحوه انعقاد قراردادها در دستگاه‌های اجرایی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن بنا به توصیه شورای نگهبان، در مجلس تغییر کرده است.

۲. ماده واحده- به منظور نظارت مجلس شورای اسلامی و حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقررات در عقد قرارداد با اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی، کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مذکور در ماده (۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی که مبادرت به عقد قرارداد به مبلغ بیش از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار یا معادل آن به صورت استقراض نقدی، یوزانس،

←

۱-۱۲- نظر شماره ۸۱/۳۰/۱۹۴۳ مورخ ۱۳۸۱/۹/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۲-۱- تعیین وظیفه در ماده (۳)^(۱) برای رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها بدون اذن معظم‌له خلاف موازین شرع شناخته شد. همچنین عضویت دو نفر از اعضای کمیسیون آموزش و تحقیقات به انتخاب مجلس شورای اسلامی در این ماده، چون موجب دخالت مجلس شورای اسلامی در امور اجرایی است، بنابراین مغایر اصول ۵۷ و ۵۸ قانون اساسی و اصول دیگری که وظایف مجلس شورای اسلامی را تعیین کرده است شناخته شد.

۱-۱۳- نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۸۹۴۹ مورخ ۱۳۸۷/۸/۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح مواد از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۸۷/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی:

→

بیع متقابل، فاینانس و یا هر نوع شیوه تأمین مالی دیگر می‌نماید، مکلفند در کلیه مراحل قراردادهای مذکور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی و حسب مورد کمیسیون‌های تخصصی مربوطه در مجلس شورای اسلامی را از نحوه اقدام مطلع نمایند. کمیسیون‌های تخصصی مجلس مکلفند در اجرای بند (۶) ماده (۳۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۸ نماینده یا نمایندگان به نیابت از مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر حسب مورد تعیین و به دستگاه اجرایی ذی‌ربط معرفی نمایند. کلیه دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر موظفند اطلاعات لازم را در اختیار نماینده یا نمایندگان ناظر قرار دهند. نماینده یا نمایندگان ناظر باید گزارش نحوه اقدام را به کمیسیون مربوطه ارائه نمایند. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در پایان هر سال لیست قراردادهای منعقد خارج از توسط دستگاه‌های فوق‌الذکر را با ذکر نوع قرارداد و مبلغ آن و نوع تعهد ایجاد شده تهیه و به کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۱/۷/۲۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده واحده- به منظور حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقررات در عقد قرارداد با اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی، کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور، مذکور در ماده (۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی که مبادرت به عقد قرارداد به مبلغ بیش از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار یا معادل آن به صورت استقراض نقدی، یوزانس، بیع متقابل، فاینانس و یا هر نوع شیوه تأمین مالی دیگر می‌نماید، مکلفند در کلیه مراحل قراردادهای مذکور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی و حسب مورد کمیسیون‌های تخصصی مربوطه در مجلس شورای اسلامی را از نحوه اقدام مطلع نمایند. کمیسیون‌های تخصصی مجلس مکلفند در اجرای بند (۶) ماده (۳۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۸ اقدام لازم به عمل آورند. کلیه دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر موظفند اطلاعات لازم را در اختیار کمیسیون‌های مربوطه قرار دهند. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در پایان هر سال لیست قراردادهای منعقد خارج از توسط دستگاه‌های فوق‌الذکر را با ذکر نوع قرارداد و مبلغ آن و نوع تعهد ایجاد شده تهیه و به کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۵۵-۲۶.

۱-۱۳-۱- ماده (۶) موضوع جزء (۵) بند (الف) ماده (۳۳)،^(۱) مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۳-۲- عموم امور مذکور در ماده (۲۵) موضوع ماده (۱۹۸)،^(۲) چون شامل دستگاه‌هایی که

۱. ماده ۶- بندهای (۱) الی (۶) و تبصره (۲) بند (۷) ماده (۳۳) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

الف- بندهای (۱) الی (۶) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۱- ...

۵- کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجراء قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط به نمایندگی از مجلس شورای اسلامی.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

عبارت «به نمایندگی از مجلس شورای اسلامی» از انتهای جزء (۵) بند «الف» ماده (۶) حذف شد.

۲. ماده ۲۵- ماده (۱۹۸) و تبصره‌های آن به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۹۸- هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هر یک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به صورت کتبی به هیئت رئیسه مجلس تسلیم نموده و هیئت رئیسه ظرف چهار و هشت ساعت آن را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دو هفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان قرار دهد. در صورتی که متقاضی یا متقاضیان، اطلاعات کمیسیون را کافی تشخیص ندهند، کمیسیون موظف است ظرف یک هفته از متقاضی یا متقاضیان بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط دعوت به عمل آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص نظرات مقام فوق‌الذکر را استماع نماید و تا مدت ده روز گزارش خود را مبنی بر تصویب یا رد تقاضای تحقیق و تفحص به هیئت رئیسه مجلس ارائه دهد. این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و پس از توضیح مخبر کمیسیون و صحبت نماینده متقاضی تحقیق و تفحص هر کدام حداکثر به مدت ده دقیقه، گزارش کمیسیون بدون بحث به رأی گذاشته خواهد شد. در صورت تصویب انجام تحقیق و تفحص، موضوع به همان کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌گردد. کمیسیون موظف است در مدت بیست روز اعضای هیئت تحقیق و تفحص را که حداقل یازده و حداکثر پانزده نفر خواهند بود، از بین نمایندگان تعیین و به رئیس مجلس جهت صدور ابلاغ معرفی نماید. چنانچه متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از پنج نفر باشند کلیه آنان عضو هیئت خواهند بود، در غیر این صورت حداقل پنج نفر از اعضای هیئت از میان متقاضیان تحقیق و تفحص انتخاب خواهند شد. اعضای هیئت از میان خود یک رئیس، دو نایب رئیس و یک منشی انتخاب می‌کنند. هیئت حداکثر در مدت یک ماه پس از پایان مهلت تحقیق و تفحص، گزارش خود را به کمیسیون تسلیم می‌نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک ماه گزارش هیئت را در جلسه مشترک اعضای کمیسیون و هیئت مطرح و گزارش نهایی را جهت قرائت در مجلس برای مدت نیم ساعت تنظیم و پس از تصویب به هیئت رئیسه ارسال نماید. قبل از رأی‌گیری در رابطه با گزارش نهایی، وزیر یا مقام مسئول از عملکرد خود دفاع خواهد نمود. هیئت رئیسه موظف است گزارش کمیسیون را در دستور هفته بعد کاری مجلس قرار دهد تا توسط مخبر کمیسیون قرائت گردد.

تبصره ۱- موضوع تحقیق و تفحص با تشخیص هیئت رئیسه باید صریح و قابل رسیدگی باشد.

تبصره ۲- هیئت تحقیق و تفحص می‌تواند از کارشناسان مورد وثوق با تأیید هیئت رئیسه مجلس استفاده نماید. هیئت رئیسه موظف است تنخواه مورد درخواست هیئت را در اختیار رئیس قرار دهد تا براساس تصمیمات هیئت، هزینه و با تأیید هیئت رئیسه به هزینه قطعی منظور شود.

زیر نظر مقام معظم رهبری هستند و یا خبرگان رهبری و شورای نگهبان نیز می‌شود و با توجه به تفسیر شورای نگهبان، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی است. علاوه بر این تحقیق و تفحص در امر قضاء، مغایر اصل ۱۵۶ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۴- نظر شماره ۸۷/۳۰/۳۱۷۴۳ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی:
۱-۱۴-۱- بند الحاقی (۷)،^(۱) معرفی دو نفر از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی

→

تبصره ۳- چنانچه وزیر یا بالاترین مقام دستگاه مورد تحقیق و تفحص تغییر کرده باشد و تحقیق و تفحص مربوط به عملکرد دوران مسئولیت آنان باشد باید امکان دسترسی آنها به اسناد و مدارک جهت پاسخگویی فراهم گردد.
تبصره ۴- کلیه مکاتبات هیئت با امضای رئیس هیئت و در غیاب او نایب رئیس معتبر خواهد بود.
تبصره ۵- کمیسیون موظف است همزمان با ارائه گزارش نهایی به هیئت رئیسه، کلیه اسناد مدارک و پرونده‌های تحقیق و تفحص و یک نسخه از گزارش نهایی را به کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی جهت اقدام قانونی و نیز حفظ و بایگانی اسناد ارسال نماید.
تبصره ۶- ارائه و انتشار هرگونه اطلاعات مربوط به تحقیق و تفحص به هر شکل و عنوان از طرف اشخاص حقیقی و حقوقی و اعضاء هیئت تحقیق و تفحص تا زمان چاپ گزارش جهت قرائت در صحن علنی ممنوع می‌باشد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

متن زیر به عنوان تبصره (۷) ماده (۱۹۸) الحاق گردید:

تبصره ۷- تحقیق و تفحص مجلس شامل شورای نگهبان، مجلس خبرگان رهبری، مجمع تشخیص مصلحت نظام و امور ماهیتی قضایی نمی‌شود و در مورد دستگاه‌هایی که زیر نظر مقام معظم رهبری هستند با اذن معظم‌له امکان تحقیق و تفحص توسط مجلس وجود دارد.

(گفتنی است هر چند با اصلاح این مصوبه از سوی مجلس، ایراد مربوط به مغایرت این ماده با اصل ۷۶ برطرف شده است، لیکن تبصره (۷) الحاقی به ماده (۱۹۸)، از جهتی دیگر (مغایرت با اصل ۱۵۶) با ایراد شورای نگهبان مواجه شده است. برای آگاهی از ادامه مراحل بررسی این مصوبه، به ذیل اصل ۱۵۶ در همین مجموعه، مراجعه کنید).
۱. بند الحاقی ۷- دولت مکلف است در اجراء قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، بودجه مصوب را مستقیماً به کلیه دستگاه‌های اجرایی که دارای ردیف بودجه مستقل هستند ابلاغ کند. مبادله موافقتنامه و تخصیص اعتبار نیز مستقیماً با دستگاه‌های اجرایی دارای ردیف مستقل صورت خواهد گرفت. تخلف از این بند در حکم تصرف غیرمجاز در وجوه عمومی تلقی خواهد شد.

خزانه‌داری کل کشور مکلف است براساس مفاد این بند و درخواست دستگاه‌های اجرایی مذکور، در سقف تخصیص اعتبار و درخواست وجه، وجوه لازم را در اختیار آنها قرار دهد.

سهم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها از محل ردیف‌های مختلف پیش‌بینی شده در این قانون در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها براساس برنامه تدوین شده و با تعیین اولویت‌های توسعه و براساس شاخص‌های موجود و به نسبت سهم شهرستان‌ها توزیع می‌گردد. دو نفر از نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی با معرفی مجمع نمایندگان استان به عنوان ناظر در جلسات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان شرکت می‌نمایند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

پاراگراف آخر بند الحاقی (۷) (در مورد نمایندگان استان) به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

←

توسط مجمع نمایندگان استان، مغایر اصل ۷۶ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۵- نظر شماره ۸۹/۳۰/۴۰۹۶۸ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰)،^(۱) مصوب ۱۳۸۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۵-۱- در ماده (۱۹۶)،^(۲) تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۷۶، ۸۷، ۹۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۶- نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۵۱۴ مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۴ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۶-۱- در بند (الف) ماده (۳)، موضوع اصلاح تبصره بند (۶) ماده (۳۳) آیین‌نامه،^(۳) رأی‌گیری مجلس در مورد ناکارآمدی مسئول ذی‌ربط، زائد بر اختیارات مجلس در امور و مقامات قوای دیگر بوده و مغایر اصول متعدد از جمله اصول ۵۷، ۷۶، ۸۸ و ۸۹ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۶-۲- نظر به اینکه موارد مذکور در ماده (۸) و تبصره‌های آن، موضوع اصلاح ماده (۱۱۵) آیین‌نامه،^(۴) نه از امور تقنینی است و نه از نوع تصمیمات مجلس در خصوص انتخاب اعضای قوه مجریه و نه از نوع امور نظارتی می‌باشد، بنابراین خارج از اختیارات مجلس شورای اسلامی و مغایر اصول متعدد قانون اساسی است.

۱-۱۶-۳- ماده (۲۸)،^(۵) مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصول ۵۷، ۸۹، ۱۵۶، ۱۶۰ و اصول نظارتی شناخته شد.

→

دو نفر از نمایندگان هر استان به انتخاب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر در جلسات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان شرکت می‌نمایند.

۱. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۳-۱۳۸۹)» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۴-۱.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۱.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۲.

۵. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۴-۳.

۱-۱۷- نظر شماره ۹۲/۳۰/۵۲۰۹۲ مورخ ۱۳۹۲/۸/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیئت‌ها،^(۱) مصوب ۱۳۹۲/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۷-۱- در ماده (۷)،^(۲) تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی، همان‌طور که قبلاً از جمله در خصوص ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۷۶، ۸۷، ۹۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۸- نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۸۴۸ مورخ ۱۳۹۳/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور^(۳) مصوب ۱۳۹۳/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱۸-۱- در بند (ب) ماده (۲) اصلاحی موضوع بند (۳) ماده (۲)،^(۴) انجام بازرسی‌های فوق‌العاده به درخواست نماینده مجلس، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و اصول مربوط به وظایف و اختیارات نماینده شناخته شد. همچنین در خصوص رئیس جمهور و کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی، حتی در مواردی که درخواست مربوط به حیطه اختیارات آنها باشد، در صورتی که به معنای الزام سازمان بازرسی به انجام بازرسی باشد اشکال دارد و این درخواست با این وصف باید از طریق رئیس قوه قضائیه و حسب دستور ایشان صورت پذیرد.

۱-۱۸-۲- در بند (ب) ماده (۱۱) اصلاحی موضوع ماده (۹)،^(۵) واگذاری ایجاد هماهنگی‌های لازم، مستمر و منظم به سازمان بازرسی کل کشور، همان‌طور که قبلاً در موارد مشابه از جمله در خصوص ماده (۷) طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیئت‌ها و ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۷۶، ۸۷، ۹۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح قوانین نحوه معرفی، انتخاب و فعالیت ناظرین و ساماندهی امور نظارتی مجلس شورای اسلامی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۵-۱.

۳. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح دائمی شدن قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۷» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۰۰-۱.

۵. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۶-۱.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱- نظریه تفسیری شماره ۲۸۱۳ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به متعلق‌علیه حق مذکور در اصل ۷۶ قانون اساسی:

شماره: ۱۲۳۱/دال- ه

تاریخ: ۱۳۶۰/۳/۲۵

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ارتباط با مسائل حوزه انتخابیه خویش اقدام به ایجاد و تأسیس «دفتر همکاری‌های مردم با نمایندگان» در شهرستان‌های مختلف می‌نمایند. این دفاتر با ارسال نامه به ادارات و سازمان‌های اجرایی خواستار اطلاعات مختلف می‌شوند. در پاره‌ای از شهرستان‌ها مسئولین اجرایی و فرمانداری‌ها از پاسخ گفتن به سؤالات و نامه‌های دفاتر همکاری خودداری نموده‌اند که این امر موجب دلتنگی و اظهار گلایه نمایندگان شده است. لذا با عنایت به مفاد اصل ۷۶ قانون اساسی و مطالب فوق، نظر خود را در این خصوص که این عمل از حقوق نمایندگان است یا مجلس شورای اسلامی اعلام فرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی رفسنجانی

شماره: ۲۸۱۳

تاریخ: ۱۳۶۰/۴/۳

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۱۲۳۱-دال- ه مورخ ۱۳۶۰/۳/۲۵، موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح شد. نظر اکثریت اعضاء بر این است که «حق مذکور در اصل ۷۶، در حقوق مجلس شورای اسلامی است و نمایندگان این حق را ندارند».

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۲- نظریه تفسیری شماره م/۳۰۹۳ مورخ ۱۳۶۰/۵/۸ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس مجلس شورای اسلامی نسبت به حق نمایندگان بر مکاتبه با دستگاه‌های اجرایی جهت